

danes ipd. ⇒ **DONES** ipd.

danica ⇒ zjutrišnja **ZVEZDA**

daniti se ▶ da'ni:t se 3. os. ed. -'ni se nd. (-; - - da'ni:ž se) brez os. *dani se* [noč preha ja v dan]: da'ni:ž se 'ja:, sə ša 'ka: f'rò:škale - 'puo: ja 'za:čo pa 'd̥ie:š 'pá:dat | **L** +

danka ⇒ čREVO; ⇒ sončna **KLOBASA**

dar [Tominešek 1903: 14: im. mn. »Besede, kakor daróvъ, d̥hóvъ so nastale po vplivu cerkvenega jezika.«; 12: rod. ed. »sādъ, strāhъ [...] dārъ [...] (nom. pa strāh, sād ..., nasprotno kakor: b̥ek : b̥ika).«; 16: tož. mn. »dārъ«; 17: or. mn. »dārъ«]

darilo ▶ da'ri:lə -a s (im. mn. -'rile) *darilo*: a s̥e 'ke: da'ri:lə 'duo:b'u? • 'ká: s̥e d̥ə'bi:lə za da'ri:lə? • za da'ri:lə s̥ə nāmə pa 'de:kn̥ə 'da:l̥ə (podarili so nama (volneno) odejo) | **L** +

darovati ⇒ DATI', OPRATI

dasa ▶ 'd̥a:sa -a m živ. (v rabi predvsem im. ed.) poud., nov. *vplivnež, človek na visokem položaju*: 't̥o:ni ja pa 're:z 'd̥a:sa • b̥əš 'vid'o, g'do: ja 'd̥a:sa p̥ər 'j̥á:grax | **E** ⇒ **BUDŽOVAN** **L** **Ø**

daska ▶ 'd̥a:ska -s'ke z () polcit. • sleng. **do daske do skrajnosti, temeljito, popolnoma**: d̥ə 'da:s'ke ga ja pra'to:ku • d̥ə 'da:s'ke se ja na'za:ru (**E** ⇒ **POORGNI**) | **L** **Ø**

dati ▶ 'dat: 'd̥a:m a. (d̥e: -te; 'da:u ['da:l̥a -ə (f̥ predvsem **Bo**, drugod redk. d̥a:-)) 1. d. kaj *dati kaj a* [napraviti, da preide k drugemu]: g'n̥a:r s̥ə mə 'duo:m̥ə 'da:l̥ə • 'd̥e: m̥ə g'n̥a:r za u šta'cun̥ə • 'd̥e:te 'p̥o:b̥ə 'ke: za 'je:st • a s̥e 'da:u 'p̥əš̥ə ž̥ə 'ke: 'j̥əš't̥e 'duo:ns? • za 'k̥o:k pa 'd̥a:š̥ (prodaš) 'a:u̥t̥o? • 'd̥e: 'k̥a:m̥ən̥()'a'za:j 'ta:j, k̥ə s̥e ga u'z̥e:u • 'd̥e: d̥ek'l̥e:t'k̥ə 'a:u̥t'ka na'za:j (vrni deklici avtomobilček)! • t̥ə 'p̥i:sm̥ə 'd̥e: na 'p̥o:št̥ə **b** [podariti, pokloniti]: 'ká: s̥ə t̥e pa 'da:l̥ə za 'g̥o:t? • sm̥ə se š'l̥e 'm̥e:m̥ež̥() 'n̥em̥ə, 'k̥o:g b̥e 'da:u (plačal) ud 'ā:ra **c** [napraviti, da preide drugemu v uporabo]: 'd̥e: m̥ə št'r̥əg, da se u'be:s̥em̥ č̥ [napraviti, da lahko kdo kaj dela, s čim razpolaga]: 'ká:k̥ə 'j̥m̥e: s̥ə mə (namreč otroku) 'da:l̥ə! 'ē:ri:s! • a s̥ə t̥e 'da:l̥ə 'ca:j̥nes? • 'ká:ke r̥eč'n̥e:ja t̥e ja pa 'da:u (predpisal, dal) 'd̥o:xter? 2. *dati* [napraviti, da česa, kar je kdo prej imel, nima več]: č̥ertif̥e'ká:te sm̥ə ž̥ə 'da:l̥ə, j̥əx 'ne:m̥ə 'v̥i:č̥ 3. *dati a* s širokim pomenskim obsegom [napraviti, da pride kaj kam z določenim namenom]:

č̥əp'r̥o: 'ni:sm̥ə 'duo:s't' 'm̥e:l̥ə, pa 'š̥o:ž̥ac̥()m̥ə ga 'pa: 'da:l̥ə • g'n̥a:r ja 'da:u u 'b̥ā:ŋk̥ə **b** z nedoločnikom [napraviti, povzročiti, da se s kom kaj zgodi]: ub'le:k̥ə sm̥ə s̥e 'da:l̥a 'de:ž̥at • 'd̥e: se ušt'r̥eč̥t • a s̥e 'da:u 'c̥o:te p'r̥at? 4. d. za kaj *plačati za kaj*: 'k̥o:k s̥e pa 'da:u za kl̥en'ča:u̥nc̥ə? • 'š̥əm'l̥ā:k̥e s̥ə 'da:l̥ə za d̥v̥e: 'm̥ā:š̥ə 5. **a** d. komu kaj *dati komu kaj* [povzročiti, da kdo kaj dobi, imaj]: za'n̥eč̥ 'c̥o:l̥eŋg̥ə n̥əm 'd̥ā:j̥ə • d̥'v̥o:j̥k̥ə m̥ə ja 'da:l̥a **b** [z združitvijo postati nova celota]: 'k̥o:g 'd̥ā: 't̥o: u's̥ə u'k̥u:p̥e? 6. z oslajbljenim pomenom d. kaj **a** z glagolskim samostalnikom *dati* [izraža dejanje, kot ga določa samostalnik]: e'n̥e:k̥ci:j̥ə pa 'š̥tr̥'b̥e:ŋk̥'le 'ž̥ə 'ta:g̥()a:rd̥ə 'd̥ā: • p'r̥u:š̥n̥e sm̥ə 'da:u, za d'r̥uk 'š̥ix̥t • ne t'ri 'š̥use ja 'da:u (kake trikrat je ustrelil; **E** ⇒ **USTRELITI**) **b** *znesti* [doseči velikost, vrednost, kot jo izraža določilo]: 'b̥o:, 'k̥o:k̥ər b̥o 'da:l̥ə, 'puo: b̥o t're:ba ša pa u'm̥e:t'n̥ež̥ č're:u 7. **a** d. kaj kam *dati kaj kam* [napraviti, da pride na določeno mesto]: sa'l̥ā:te sm̥ə 'da:u() 'k̥o:rp̥c̥ə • 'd̥e: s̥e 'ruo:k̥ə prad 'us'te • a s'te pra'š̥i:ča ž̥ə 'da:l̥ə s 'k̥o:ž̥a? **b** *premakniti se* [spremeniti položaj s potegom, sunkom, udarcem]: 't̥o:ku sm̥ə, pa 'ni 'k̥o: 'n̥ež̥ 'da:u • brez os. a ja 'ke: 'da:l̥ə? • 'ž̥ix̥ t'ri d̥ni g'r̥e:, pa 'na:b̥o 'va:da 'n̥ež̥ 'da:l̥a (pa se ne bo voda nič dvignila) • brez os. 'n̥eč̥ 'ni 'da:l̥ə ŋ'k̥ā:m̥ər 8. nav. z nikalnico *dati* [napraviti, da se kaj more goditi]: 'n̥eč̥ se mə 'ni 'da:l̥ə d̥əp̥ə'v̥e:dat • 'n̥eč̥ s̥e na 'd̥ā: d̥əp̥ə'v̥e:dat 9. nizk., za ženske d. komu *imeti spolne odnose s kom*: 'c̥v̥e:ta ja u's̥ā:k̥m̥ə 'da:l̥a, pa 'r̥ā:da • a mə 'ni 'va:t̥l̥a 'dat: a 'ká: 10. v medmetni rabi, v zvezi z bog *izraža najboljšo željo*: 'b̥o:k t̥e 'd̥e: (= 'n̥e: 'd̥ā:) zd'ra:u:ja! ♦ grad. ⇒ **dati** v šPAGO • ⇒ bog ji daj **NEBESA** • ⇒ **BOG** vama daj dosti otrok pa malo nadlog • ⇒ **dati** čemu **BAGE** • ⇒ **dati** komu **BAGE** • **dati** kaj [(bolj) naglas (: na tiho [: do konca) *zavrteti gumb* (na tehnični napravi) na (najbolj) glasno: 'd̥e:te t̥e'l̥e'viz̥e:j̥ə 'b̥əl na g'l̥a:s • 'd̥e: 'n̥ə 'ra:d̥e:j̥ə 'b̥əl na 't̥ix̥ə • 'd̥e: t̥ə 'muz̥e:k̥ə 'b̥əl na 't̥ix̥ə (utišaj to glasbo) • star., redk. **dati** komu kaj **čez** (= črez) *izročiti, prepisati komu* (posestvo): 'b̥e:r̥c̥aft ja 'p̥o:b̥ə č'r̥e:z 'da:u • star. **dati dol** 1. *sleči*: 'x̥a:ns ja 'da:u 'bund̥ə 'duo:l (**E** ⇒ **SLEČI**) 2. *sneti s hrbita*: 'd̥e: 'k̥uo:ž̥ 'duo:l 3. *shujšati*: t'ri